

OKTATÁSI VEZÉRELVEK A SOA OKTATÁSÁBAN RICHELLE BUDD CAPLAN

A Yad Vashem Intézet, melyet az izraeli parlament törvénye hívott életre 1953-ban, Jeruzsálemben az Emlékezés Hegyén található. A Yad Vashem – Izrael Állam Holokauszt Mártírjainak és Hőseinek Emlékintézete – legfontosabb feladata a dokumentációgyűjtés azokról a zsidó áldozatokról, akiket származásuk miatt öltek meg: nevüknek, valamint elpusztított közösségeik, szervezeteik és intézményeik emlékének a megőrzése. A Holokauszttal kapcsolatos dokumentáció gyűjtése és az emlékezet fenntartása mellett Yad Vashem nagy hangsúlyt fektet oktatási programok szervezésére és tudományos kutatások támogatására.

Ötven évvel Izrael állam megalapítása után, többek között annak is köszönhetően, hogy egyre több Holokauszt túlélő mondja el történetét a következő nemzedékeknek, mind Izraelben, mind máshol a világban, a Holokauszt iránti érdeklődés folyamatosan növekszik. A közelmúltban készült kutatások szerint az Egyesült Államokban a legkülönbözőbb életkorú diákok szeretnének többet megtudni arról, hogy mi történt a Holokauszt idején.

A Holokauszthoz vezető utat az az elhatározás jelölte ki, hogy minden egyes zsidó férfinak, nőnek és gyermeknek meg kell halnia. A Nemzetiszocialista Párt által a húszas évek elejétől Németország 1945-ös kapitulációjáig terjesztett náci antiszemita ideológia áltudományos hazugságokra épült. Ez az ideológia határozta meg a politikai, nemzeti és gazdasági döntéseket.

A Holokauszt példa nélkül álló esemény, amely mélyen megrázta az emberi civilizáció alapjait. Arra kényszerít minket, hogy elgondolkodjunk az ember és a társadalom természetéről, a modern államról alkotott legalapvetőbb nézeteinkről, azzal kapcsolatos felelősségünkről, hogy világpolgárként fel kell emelnünk szavunkat és meg kell akadályoznunk ártatlan emberek igazságtalan szenvedését, bárhol is történjék a világban. A Holokauszt egyetemes figyelmeztetésül szolgál. Ezért fontos kötelességünk, hogy történetét megismertessük a világgal.

A Yad Vashem keretében működő Nemzetközi Holokauszttanulmányok Iskolája

A Nemzetközi Holokauszttanulmányok Iskolájának jelenleg több mint száz munkatársa kiemelkedő jelentőséget tulajdonít a Holokauszt oktatásának. Hisszük, hogy feladatunk a világ minden tájáról érkező oktatók tudásának elmélyítése, miként az is, hogy e nehéz téma tanításában ellássuk őket oktatási útmutatóval és a gyerekek életkorának megfelelő taneszközökkel.

Yad Vashem munkatársai az elmúlt öt évben több ezer tanártovábbképzést vezettek Izraelben és más országokban. Különböző időtartamú továbbképző szemináriumokat szerveztünk, a kaliforniai Bakersfieldben például egynapos előadást tartottunk ötven tanárnak, Jeruzsálemben pedig minden évben rendezünk egy háromhetes tanfolyamot a világ minden tájáról érkező résztvevőknek. Felismerve, hogy milyen fontos a tanárok továbbképzése, az évek során jelentős erőfeszítéseket tettünk ebben az irányban. Azoknak a tanároknak, akik ezt a témát tanítják, nemcsak a történelmi tényeket kell behatóan ismerniük, hanem a szükséges pedagógiai módszereket is.

Mára általánosan elfogadottá vált, hogy szükség van a Holokauszt oktatására, és nemcsak az esemény alapvető tényeinek megismertetésére, hanem elmélyültebb tudás kialakítására is. A diákok Holokauszttal kapcsolatos ismeretei általában felületesek. Annak érdekében, hogy elmélyedhessenek a Holokauszt tanulmányozásában, először a tanároknak kell többet megtudniuk a témáról. A mi feladatunk, hogy felkészültebbé tegyük a tanárokat, minél több szemináriumot és továbbképző tanfolyamot szervezzünk, melyek mind a tárgyi tudást, mind pedig ennek az iskolában nehezen megközelíthető tárgy tanításának pedagógiai irányelveit közvetítik a számukra.

Oktatási filozófia

A Yad Vashem oktatási segédanyagai (könyvek, cikkgyűjtemények, térképek, plakátok, hanganyagok és videók) a Holokauszt előtti, alatti és utáni életre összpontosítanak, valamint azokra az erkölcsi kérdésekre, melyekkel az emberek nap mint nap szembesülni kényszerültek. A zsidóság része volt a modern civilizációnak, ezért a tanároknak nem a zsidó emberek meggyilkolásával kell kezdeniük a Holokauszttal foglalkozó órákat, hanem a két világháború közötti európai zsidó kultúra és élet részletes bemutatásával. Hogyan is tanulhatnának a diákok a zsidó közösségek elpusztításáról, ha nem ismerik ezek gazdag és virágzó kulturális hagyományait? A zsidó kultúra tanulmányozása nem korlátozódhat a kelet-európai országokra, be kell mutatni, hogyan éltek a zsidók szerte Európában, így például Görögországban, Jugoszláviában vagy Norvégiában.

Nyilvánvaló, hogy hitelesen és élethűen kell bemutatnia a történeteket. Ezért nemcsak a nácik népirtó politikájára összpontosítunk, hanem olyan személyes történetekre is, melyek megismerése képessé teszi a diákokat arra, hogy beleéljék magukat az áldozatok helyébe. Az elkövetők elvették az áldozatok otthonát, tárgyait, ruháit és – ami a legfontosabb – emberi identitásukat. A náci Németország célja az volt, hogy a zsidókat megfossa emberi méltóságuktól, sárga foltokká, tetovált számokká és tömegsírok halottaivá változtassa őket. A Yad Vashem munkatársai az elmúlt években egyre nagyobb hangsúlyt helyeztek az áldozatok mindennapi életének és a leküzdhetetlen nehézségek közötti túlélésért folytatott küzdelmüknek a bemutatására. Ezt a témát tanulmányozva a zsidó diákoknak ilyen kérdésekkel kell megbirkózniuk:

Hogyan szálltak szembe a zsidók a nácik zsidóellenes rendeleteivel? Milyen etikai döntéseket kellett meghozniuk nap mint nap? Hogyan néztek szembe sorsukkal?

Az áldozatok identitásának mélyreható vizsgálata nem korlátozódhat a háború előtti életre és a Holokauszttal kapcsolatos tapasztalatokra. Szemügyre kell venni a túlélők életútjának háború utáni szakaszát – visszatérésüket az életbe. Milyen dilemmákkal kellett például a túlélőknek szembesülniük? Hogyan gondolkodtak a bosszú kérdéséről? Milyen nehézségeket kellett leküzdeniük? Hogyan építették újjá életüket a Holokauszt árnyékában?

A tettesek és a csendes kívülállók átfogó bemutatása kivételesen nehéz feladat a tanárok számára. A diákoknak meg kell érteniük, hogy nincsenek egyszerű válaszok arra, miként volt emberileg lehetséges a brutális cselekedeteket elkövetni vagy közömbösnek maradni ilyen tömeges méretű szenvedés láttán. A Holokauszttal kapcsolatos tanulmányok részét képezi a szembesülés ilyen kérdésekkel: miért gyilkoltak zsidókat a német fegyveres erőkben szolgálók? Miért állították a koncentrációs táborok környékén lakók, hogy nem tudták, mi történik a közvetlen közelükben? Emberi dilemmákat mutatunk be, és arra bátorítjuk a diákokat, hogy gyakorolják a kritikai gondolkodásra való képességeiket – és ne elégedjenek meg leegyszerűsített válaszokkal.

Mindezek mellett figyelmet kell szentelnünk azoknak a morálisan helyes döntéseknek is, melyeket a terror árnyékában az emberek egy csekély kisebbsége hozott. Több mint 19 ezer azoknak az embermentőknek a száma, akiket Yad Vashem a Világ Igazai*-ként ismert el. El kell mondani ezeknek az embereknek a történetét, akik jótetteikkel saját életüket tették kockára a Holokauszt idején. El kell ültetnünk a gondoskodás és felelősség értékeinek magvait diákjainkban, és hangsúlyoznunk kell az emberiesség általuk hagyott örökségét.

Úgy gondoljuk, nem kell, hogy a Holokausztoktatás a történelemtanárok kizárólagos területe maradjon. A Holokauszt interdiszciplináris megközelítése – a művészetben, a zenében, az irodalmon, a teológián, a színházon és a tudományon keresztül – ennek az összetett témának szélesebb körű megértését teszi lehetővé.

Hisszük, hogy a Holokausztoktatást fontos – az életkornak megfelelő módon – fiatal korban elkezdni. A mai világban a gyerekek már korán elkezdnek képet alkotni a Holokausztról. Amikor először találkoznak a témával, gyakran már a kisiskolásokban is felébred a kíváncsiság, hogy többet tudjanak meg róla. De a Holokausztról ily módon szerzett információ – mely legtöbbször az idősebb testvérektől vagy a médiából származik – feldolgozása messze meghaladja értelmi és érzelmi képességeiket. A gyerekek egy része úgy dönt, hogy nem fordul a felnőttekhez segítségért. Másik részük viszont, bár megpróbálja ezt, nem kap egyenes vagy

* A Világ Igazai azok az emberek, akik a Holokauszt idején zsidókat mentettek meg és ezért a jeruzsálemi Yad Vashem Intézet kitüntetésben részesítette őket. (A szerk.)

releváns választ kérdéseire. Sok tanár beismerte, hogy könnyebb kitérni a gyerekeknek e „tabu” témára vonatkozó kérdései elől, mint érzékenyen és az életkoruknak megfelelő módon előadni a Holokauszt történetét. Tapasztalataink alapján úgy gondoljuk, annak elkerülésére, hogy az életkoruknak nem megfelelő és iskolai szintjüknél jóval bonyolultabb információk megbénítsák a gyerekeket, a Holokausztot – az életkoruknak megfelelő módon – már fiatal kortól kell tanítani.

A Holokauszt számos egyetemes kérdést, valamint egy sor speciális pedagógiai kérdést is felvet. A diákok, miután megismerték, hogyan éltek a zsidók a háború előtt, hogyan változott meg életük a náci uralom alatt, s miből merítettek erőt a túlélők az élet újrakezdéséhez, jobban megértik majd, mit jelent a barátság és a felelősség, s mitől veszélyes a gyűlölködés – és ez csak néhány a Holokauszt egyetemes leckéi közül.

(Mesterházy Zsolt fordítása)
